

Entrevista a Francesc Cabana, economista

Els empresaris i la Revolució Industrial

L'economista Francesc Cabana acaba de publicar el primer volum de *Fàbriques i empresaris* —editat per la Fundació Enciclopèdia Catalana—. Aquesta obra en quatre volums ajudarà a entendre els inicis de la revolució industrial a Catalunya.

Com es transforma Catalunya en un país industrial?

—Els Països Catalans són la zona de l'estat més pobra en recursos naturals. Suposo que en el cas de Catalunya, a part molts altres arguments, l'èxit industrial és una bona conseqüència de la situació geogràfica. El català del segle XIX està més pendent del que passa a París o a Montpeller que no pas del que passa a Madrid. Sobretot perquè s'adona que les novetats arriben de l'altra banda del Pirineu.

—*Hi ha una obertura a l'exterior al costat d'una Espanya endarrerida i tancada?*

—Hi ha una obertura a l'exterior per diverses raons. Primer per la situació geogràfica. Després, perquè a primers de segle XIX va venir tota una onada de francesos que fugien de la restauració borbònica. I moltes vegades aportaven tècniques i màquines que aquí no es coneixien. Després hi va haver molts catalans que anaven a estudiar a fora, sobretot durant la segona meitat del XIX. I després hi ha els exiliats polítics, que es troben amb una Europa avançada tècnicament i que després porten aquests avenços aquí.

—*En la introducció dieu que a primers del segle XIX Catalunya era més pobra que altres zones de l'estat...*

—Catalunya només és més rica que la resta de l'estat quan la fa més rica especialment la indústria. La Catalunya del segle XVIII treu diners sobretot del comerç, però hi ha zones castellanes i andaluses que són més riques.

—*Les males infraestructures perjudicaren la revolució industrial?*

—És evident que un país, per a industrialitzar-se, ha de tenir costa. El comerç marítim sempre ha estat el més barat, ja en l'època dels romans. I des d'aquest punt de vista, Madrid és la capital més irracional que hi ha a Europa. El sentiment català de vinculació a Europa s'ha mantingut, i en

això, hi han influït els transports. Anar a Madrid significava, a mitjan segle XIX, quatre dies de diligència i un viatge gens còmode. Era més agradable anar a Marsella.

—*Arriba tard a Catalunya la Revolució Industrial?*

—Arriba amb un cert retard per la influència de la política. La Revolució Industrial comença a la Gran Bretanya a la segona part del segle XVIII i pocs anys després arriba a França i als principals països europeus. Els tècnics de la història econòmica, encapçalats pel doctor Jordi Nadal i el seu equip, consideren que la industrialització comença a Catalunya cap al 1832 o 33. I és que abans hi havia hagut les guerres napoleòniques, el drama de les primeres guerres carlines...

—*Té la industrialització a Catalunya característiques pròpies?*

—El que fem és copiar bàsicament el model anglès de creixement econòmic, que és el tèxtil. Però al voltant del tèxtil apareix una indústria, de primer complementària, com la química i la metal·lúrgica, que es va desenvolupant. Un dels grans avantatges de l'economia catalana actual és la diversificació industrial del segle XIX, per manca de recursos naturals.

—*I la resta de l'estat?*

—Al segle XVIII hi ha una gran quantitat de pre-indústria tèxtil, amb telers de fusta, a Valladolid, Salamanca, Granada, etc. Quan surten les màquines de metall i comença la mecanització de la producció, això desapareix totalment. I comencen les acusacions de Madrid contra els industrials catalans, ja a primers del segle XIX, perquè representen l'única indústria que hi ha a l'estat espanyol. Els acusen de separatisme i ells comencen a dir que són més espanyols que ningú. La gran empresa catalana és l'Espanya Industrial, que es crea amb aquest nom a Madrid com a contestació. Però les fàbriques de fora de Catalunya fracassen i els

Muntades s'han de retirar a Barcelona.

—*¿El mercat espanyol ha estat bàsic?*

—Al segle XIX, a mesura que van millorant les comunicacions el català acostuma a vendre a l'estat. Al segle XIX és quan l'estat espanyol es converteix en el primer client de les empreses catalanes. Això no vol dir que l'estat afavoreixi la indústria catalana, però necessitaven un mercat i el varen tenir. Aleshores surt la gran discussió: hi ha uns lliurecanvistes, que són a Madrid, que parlen en nom del consum, i els proteccionistes, que són a Catalunya, i que demanen protecció per a aquesta indústria.

—*¿Catalunya aporta alguna cosa a la tecnologia?*

—Totes les novetats tecnològiques arriben de fora. Catalunya hi aporta molt poca cosa. Però a l'estat espanyol tot entra per Catalunya: ferrocarril, telèfon, novetats industrials... La segona zona industrial de l'estat espanyol, el País Basc, no es comença a industrialitzar fins als últims anys del segle XIX.

—*¿Quins foren els sectors més importants?*

—El que va tenir més èxit va ser el tèxtil: cotoner i llaner. Fins fa uns 30 o 40 anys, als catalans, encara ens consideraven com

uns industrials tèxtils i, a l'equip del Sabadell, a Madrid li deien l'equip "lanero". Per això dels quatre volums de *Fàbriques i empresaris*, el segon és dedicat íntegrament als cotoners i el tercer a la llana i al cànem, bàsicament.

—*¿I els altres sectors?*

—Química i metal·lúrgia tenen la seva importància i són tractats al primer volum. Jo recupero tota una colla d'empreses molt poc conegudes i que tenen la seva incidència. La meua opinió és que a Catalunya poques empreses han superat els 100 o 150 anys d'existència, però encara avui hi ha una renovació constant i la persona que comença una nova empresa no ho fa pas partint de zero, sinó amb tota l'experiència adquirida per l'anterior. I això en el sector tèxtil és claríssim.

—*¿La manca de recursos naturals ens va perjudicar?*

—Faltava la primera matèria. Els bascos varen poder crear una siderúrgia perquè tenien ferro i carbó. I aquí resulta dramàtica —o, segons com, còmica— la recerca de carbó i ferro dels catalans. En troben mostres i fan especialment un ferrocarril fins a Sant Joan de les Abadesses, i s'enfilem cap a Fígols. I el Pirineu era ple de fargues que treballaven petites bosses de mineral.

—*¿Quins canvis socials provoca la industrialització?*

—Fonamentals. En sortir les fàbriques la gent ja no podia treballar a casa. De primer, les màquines eren de fusta i de fàcil transport, però les de ferro s'han de situar en un lloc concret, i això implica l'aparició de la classe obrera i, per altra part, la de l'empresariat i dels tècnics. La industrialització es fa a base d'una classe obrera que ve de la pagesia i que va a Barcelona, Terrassa, Manresa, Mataró, etc.

—*I apareixen els sindicats...*

—Catalunya té unes associacions obreres molt fortes que comencen a aparèixer a partir del 1850. Catalunya ha escrit bastant la història de la seves associacions obreres, i fins ara no havia fet la de les seves empreses. I jo miro d'omplir aquest buit.

—*¿Les obres d'història general de Catalunya presten poca atenció a la Revolució Industrial?*

—Amb la meua obra espero donar elements de treball per a molts historiadors generalistes, econòmics, polítics, perquè és evident que la política barreja tots els conceptes i els industrials són una mica al centre. Molts participen en política, però només hi intervenen quan es toquen temes industrials. La seva vocació política és bàsicament industrial, i ells ho reconeixen.

Xavier Duran

